

Zbiór Orzeczeń

WYROK TRYBUNAŁU (pierwsza izba)

z dnia 26 marca 2020 r.*

Odesłanie prejudycjalne – Przejście wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości – Jurysdykcja i wykonywanie orzeczeń sądowych w sprawach cywilnych i handlowych – Rozporządzenie (WE) nr 44/2001 – Artykuł 5 pkt 1 – Jurysdykcja w sprawach, w których przedmiotem postępowania jest umowa lub roszczenia wynikające z umowy – Artykuły 15–17 – Jurysdykcja w sprawach umów z udziałem konsumentów – Rozporządzenie (WE) nr 261/2004 – Artykuły 6 i 7 – Prawo do odszkodowania w przypadku dużego opóźnienia lotu – Umowa przewozu połączonego z noclegiem zawarta między pasażerem a biurem podróży – Powództwo odszkodowawcze skierowane przeciwko przewoźnikowi lotniczemu niebędącemu stroną tej umowy – Dyrektywa 90/314/EWG – Impreza turystyczna

W sprawie C-215/18

mającej za przedmiot wniosek o wydanie, na podstawie art. 267 TFUE, orzeczenia w trybie prejudycjalnym, złożony przez Obvodní soud pro Prahu 8 (sąd obwodowy nr 8 w Pradze, Republika Czeska) postanowieniem z dnia 25 stycznia 2018 r., które wpłynęło do Trybunału w dniu 26 marca 2018 r., w postępowaniu:

Libuše Králová

przeciwko

Primera Air Scandinavia A/S,

TRYBUNAŁ (pierwsza izba),

w składzie: J.C. Bonichot, prezes izby, M. Safjan (sprawozdawca), L. Bay Larsen, C. Toader i N. Jääskinen, sędziowie,

rzecznik generalny: H. Saugmandsgaard Øe,

sekretarz: A. Calot Escobar,

uwzględniając pisemny etap postępowania,

rozważywszy uwagi, które przedstawili:

- w imieniu rządu czeskiego – M. Smolek i J. Vlácil, w charakterze pełnomocników,
- w imieniu Komisji Europejskiej – M. Šimerdova i M. Heller, w charakterze pełnomocników,

po zapoznaniu się z opinią rzecznika generalnego na posiedzeniu w dniu 7 listopada 2019 r.,

* Język postępowania: czeski.

wydaje następujący

Wyrok

- 1 Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym dotyczy wykładni art. 5 pkt 1 i art. 15–17 rozporządzenia Rady (WE) nr 44/2001 z dnia 22 grudnia 2000 r. w sprawie jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonywania w sprawach cywilnych i handlowych (Dz.U. 2001, L 12, s. 1) oraz rozporządzenia (WE) nr 261/2004 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 11 lutego 2004 r. ustanawiającego wspólne zasady odszkodowania i pomocy dla pasażerów w przypadku odmowy przyjęcia na pokład albo odwołania lub dużego opóźnienia lotów, uchylającego rozporządzenie (EWG) nr 295/91 (Dz.U. 2004, L 46, s. 1).
- 2 Wniosek ten został złożony w ramach sporu pomiędzy Libuše Královą a Primera Air Scandinavia A/S, przedsiębiorstwem prowadzącym działalność komercyjną w dziedzinie transportu lotniczego z siedzibą w Danii (zwanym dalej „Primerą”), w kontekście powództwa o odszkodowanie wytoczonego na podstawie rozporządzenia nr 261/2004 z powodu dużego opóźnienia obsługiwanego przez Primerę lotu z Pragi (Republika Czeska) do Keflavíku (Islandia).

Ramy prawne

Rozporządzenie nr 44/2001

- 3 Rozporządzenie nr 44/2001 zostało uchylone przez rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1215/2012 z dnia 12 grudnia 2012 r. w sprawie jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonywania w sprawach cywilnych i handlowych (Dz.U. 2012, L 351, s. 1). Rozporządzenie nr 1215/2012 stosuje się jednakże, zgodnie z jego art. 81, dopiero od dnia 10 stycznia 2015 r. W związku z tym, ze względu na datę wystąpienia okoliczności faktycznych leżących u podstaw sporu stanowiącego przedmiot postępowania głównego, zastosowanie do niego znajduje w dalszym ciągu rozporządzenie nr 44/2001.
- 4 Motywy 11–13 rozporządzenia nr 44/2001 stanowią, co następuje:
  - „(11) Przepisy o jurysdykcji powinny być w wysokim stopniu przewidywalne i powinny zależeć zasadniczo [co do zasady] od miejsca zamieszkania pozwanego, a tak ustalona jurysdykcja powinna mieć miejsce zawsze [być zawsze dostępna], z wyjątkiem kilku dokładnie określonych przypadków, w których ze względu na przedmiot sporu lub umowę stron uzasadnione jest inne kryterium powiązania [uzasadniony jest inny łącznik]. Siedziba osób prawnych musi być zdefiniowana wprost [w sposób autonomiczny] w rozporządzeniu celem wzmocnienia przejrzystości wspólnych przepisów i uniknięcia konfliktów kompetencyjnych.
  - (12) Jurysdykcja oparta na łączniku miejsca zamieszkania [pozwanego] powinna zostać uzupełniona jurysdykcją opartą na innych łącznikach, które powinny zostać dopuszczone ze względu na ścisły związek pomiędzy sądem a sporem prawnym lub w interesie prawidłowego wymiaru sprawiedliwości.
  - (13) W sprawach dotyczących ubezpieczenia, umów z udziałem konsumentów i z zakresu prawa pracy strona słabsza powinna być chroniona przez przepisy jurysdykcyjne dla niej bardziej korzystne niż przepisy ogólne”.

5 Zgodnie z brzmieniem art. 2 ust. 1 tego rozporządzenia:

„Z zastrzeżeniem przepisów niniejszego rozporządzenia osoby mające miejsce zamieszkania [lub siedzibę] na terytorium państwa członkowskiego mogą być pozywane, niezależnie od ich obywatelstwa, przed sądy tego państwa członkowskiego”.

6 Artykuł 5 wspomnianego rozporządzenia znajdował się w sekcji 2 rozdziału II, zatytułowanej „Jurysdykcja szczególna”. Punkt 1 tego artykułu stanowił:

„Osoba, która ma miejsce zamieszkania na terytorium państwa członkowskiego, może być pozwana w innym państwie członkowskim:

- 1) a) jeżeli przedmiotem postępowania jest umowa lub roszczenia wynikające z umowy – przed sąd miejsca, gdzie zobowiązanie zostało wykonane albo miało być wykonane;
- b) w rozumieniu niniejszego przepisu – i o ile co innego nie zostało uzgodnione – miejscem wykonania zobowiązania jest:
  - w przypadku sprzedaży rzeczy ruchomych – miejsce w państwie członkowskim, w którym rzeczy te zgodnie z umową zostały albo miały zostać dostarczone,
  - w przypadku świadczenia usług – miejsce w państwie członkowskim, w którym usługi zgodnie z umową były świadczone albo miały być świadczone;
- c) jeżeli lit. b) nie ma zastosowania, wówczas stosuje się lit. a)”.

7 Artykuł 15 tego samego rozporządzenia, należący do sekcji 4 rozdziału II, zatytułowanej „Jurysdykcja w sprawach dotyczących umów z udziałem konsumentów”, stanowił:

„1. Jeżeli przedmiotem postępowania jest umowa lub roszczenia z umowy, którą zawarła osoba, konsument, w celu, który nie może być uważany za działalność zawodową lub gospodarczą tej osoby, jurysdykcję określa się na podstawie niniejszej sekcji, bez uszczerbku dla art. 4 oraz art. 5 pkt 5,

[...]

c) we wszystkich innych przypadkach, gdy druga strona umowy w państwie członkowskim, na terytorium którego konsument ma miejsce zamieszkania, prowadzi działalność zawodową lub gospodarczą lub taką działalność w jakikolwiek sposób kieruje do tego państwa członkowskiego lub do kilku państw włącznie z tym państwem członkowskim, a umowa wchodzi w zakres tej działalności.

2. Jeżeli kontrahent konsumenta nie ma miejsca zamieszkania [lub siedziby] na terytorium państwa członkowskiego, ale posiada filię, agencję lub inny oddział w państwie członkowskim, to będzie on traktowany w sporach dotyczących ich działalności, tak jak gdyby miał miejsce zamieszkania na terytorium tego państwa.

3. Niniejsza sekcja nie ma zastosowania do umów przewozu, z wyjątkiem umów podróży przewidujących w zamian za cenę ryczałtową połączone świadczenia przewozu i noclegu”.

8 Artykuł 16 ust. 1 rozporządzenia nr 44/2001, który znajdował się we wspomnianej sekcji 4, miał następujące brzmienie:

„Konsument może wytoczyć powództwo przeciwko swemu kontrahentowi albo przed sądy państwa członkowskiego, na którego terytorium ten kontrahent ma miejsce zamieszkania [względnie siedzibę], albo przed sąd miejsca, w którym konsument ma miejsce zamieszkania”.

9 Zgodnie z art. 17 tego rozporządzenia:

„Od przepisów niniejszej sekcji można odstąpić na podstawie umowy tylko wówczas:

- 1) jeżeli umowa została zawarta po powstaniu sporu; lub
- 2) jeżeli przyznaje ona konsumentowi uprawnienie do wytaczania powództwa przed sądy inne niż wymienione w niniejszej sekcji; lub
- 3) jeżeli została ona zawarta między konsumentem a jego kontrahentem, którzy w chwili zawarcia umowy mają miejsce zamieszkania lub zwykłego pobytu w tym samym państwie członkowskim, a umowa ta uzasadnia jurysdykcję sądów tego państwa członkowskiego, chyba że taka umowa nie jest dopuszczalna według prawa tego państwa członkowskiego”.

Rozporządzenie nr 261/2004

10 Artykuł 1 rozporządzenia nr 261/2004, zatytułowany „Przedmiot”, stanowi w ust. 1:

„Niniejsze rozporządzenie przyznaje, na warunkach wymienionych poniżej, minimalne prawa dla pasażerów w następujących sytuacjach:

- a) odmowy przyjęcia na pokład wbrew ich woli;
- b) odwołania ich lotu;
- c) opóźnienia ich lotu”.

11 Artykuł 2 tego rozporządzenia, zatytułowany „Definicje”, stanowi:

„Do celów niniejszego rozporządzenia stosuje się następujące definicje:

[...]

- b) »obsługujący [lot] przewoźnik [lotniczy]« oznacza przewoźnika lotniczego wykonującego lub zamierzającego wykonać lot zgodnie z umową zawartą z pasażerem lub działającego w imieniu innej osoby, prawnej lub fizycznej, mającej umowę [z] tym pasażerem;

[...]”.

12 Artykuł 3 wspomnianego rozporządzenia, zatytułowany „Zakres zastosowania”, stanowi:

„1. Niniejsze rozporządzenie ma zastosowanie:

- a) do pasażerów odlatujących z lotniska znajdującego się na terytorium państwa członkowskiego, do którego ma zastosowanie traktat;

[...]

2. Ustęp 1 stosuje się pod warunkiem, że pasażerowie:

- a) posiadają potwierdzoną rezerwację na dany lot oraz, z wyjątkiem przypadku odwołania, o którym mowa w art. 5, stawiają się na odprawę pasażerów,

- zgodnie z wymogami i w czasie określonym uprzednio na piśmie (w tym poprzez środki elektroniczne) przez przewoźnika lotniczego, organizatora wycieczek lub autoryzowane biura podróży,

lub, jeżeli czas nie został określony,

- nie później niż 45 minut przed ogłoszoną godziną odlotu; lub

[...]

5. Niniejsze rozporządzenie ma zastosowanie do każdego obsługującego przewoźnika lotniczego, który świadczy usługi transportowe na rzecz pasażerów spełniających wymogi ust. 1 i 2. Gdy obsługujący przewoźnik lotniczy, nie będąc związanym umową z pasażerem, wykonuje zobowiązania wynikające z niniejszego rozporządzenia, uważa się, że robi to w imieniu osoby związanej umową z pasażerem.

6. Niniejsze rozporządzenie nie narusza praw pasażerów wynikających z dyrektywy [Rady 90/314/EWG z dnia 13 czerwca 1990 r. w sprawie zorganizowanych podróży, wakacji i wycieczek (Dz.U. 1990, L 158, s. 59 – wyd. spec. w jęz. polskim, rozdz. 13, t. 10, s. 132)]. Niniejsze rozporządzenie nie ma zastosowania w przypadkach, gdy zorganizowana wycieczka jest odwołana z przyczyn innych niż odwołanie lotu”.

13 Artykuł 6 tego rozporządzenia, zatytułowany „Opóźnienie”, stanowi:

„1. Jeżeli obsługujący [lot] przewoźnik lotniczy ma uzasadnione powody, by przewidywać, że lot będzie opóźniony w stosunku do planowego startu:

- a) o dwie lub więcej godzin w przypadku lotów do 1500 kilometrów; lub
- b) o trzy lub więcej godzin w przypadku wszystkich lotów wewnątrzspółnotowych dłuższych niż 1500 kilometrów i wszystkich innych lotów o długości pomiędzy 1500 a 3500 kilometrów; lub
- c) o cztery lub więcej godzin w przypadku wszystkich innych lotów niż loty określone w lit. a) lub b),

pasażerowie otrzymują od obsługującego przewoźnika lotniczego:

- i) pomoc określoną w art. 9 ust. 1 lit. a) i art. 9 ust. 2; oraz
- ii) gdy oczekiwany w sposób uzasadniony czas odlotu nastąpi co najmniej dzień po terminie poprzednio zapowiedzianego odlotu – pomoc określoną w art. 9 ust. 1 lit. b) i c); oraz
- iii) gdy opóźnienie wynosi co najmniej pięć godzin – pomoc określoną w art. 8 ust. 1 lit. a).

2. W każdym przypadku pomoc jest oferowana w ramach limitów czasowych określonych powyżej w odniesieniu do poszczególnego przedziału odległości”.

14 Artykuł 7 rozporządzenia nr 261/2004, zatytułowany „Prawo do odszkodowania”, stanowi w ust. 1:

„W przypadku odwołania do niniejszego artykułu pasażerowie otrzymują odszkodowanie w wysokości:

[...]

- b) 400 EUR dla wszystkich lotów wewnątrzspółnotowych dłuższych niż 1500 kilometrów i wszystkich innych lotów o długości od 1500 do 3500 kilometrów”.

- 15 Artykuł 8 rozporządzenia nr 261/2004, zatytułowany „Prawo do zwrotu należności lub zmiany planu podróży”, stanowi w ust. 2:

„Ustęp 1 lit. a) ma również zastosowanie do pasażerów, których lot stanowi część imprezy turystycznej, z wyjątkiem prawa do zwrotu należności, gdy prawo to wynika z dyrektywy 90/314/EWG”.

Dyrektywa 90/314

- 16 Dyrektywa 90/314, mająca zastosowanie do okoliczności faktycznych leżących u podstawy sporu stanowiącego przedmiot postępowania głównego, stanowiła w art. 2 ust. 1:

„Do celów niniejszej dyrektywy:

- 1) »impreza turystyczna« oznacza wcześniej ustaloną kombinację nie mniej niż dwóch z następujących usług sprzedawanych lub oferowanych do sprzedaży w łącznej cenie, o okresie ich świadczenia dłuższym niż 24 godziny lub obejmującym nocleg:
- a) transport;
  - b) zakwaterowanie;
  - c) inne usługi turystyczne niezwiązane z transportem lub zakwaterowaniem stanowiące znaczącą część imprezy turystycznej.

Oddzielne fakturowanie różnych składników [elementów] tej samej imprezy nie zwalnia organizatora lub punktu sprzedaży detalicznej z obowiązków wynikających z niniejszej dyrektywy”.

Okoliczności faktyczne i pytanie prejudycjalne

- 17 Libuše Králová, zamieszkała w Pradze, zawarła z biurem podróży FIRO-tour a.s. umowę o imprezę turystyczną obejmującą, po pierwsze, transport lotniczy między Pragą a Keflavíkiem, mający zostać zapewniony przez Primerę, a po drugie, nocleg w Islandii.
- 18 Lot z Pragi do Keflavíku w dniu 25 kwietnia 2013 r., na który L. Králová miała potwierdzoną rezerwację, był opóźniony o ponad cztery godziny. W związku z tym L. Králová wytoczyła przeciwko Primerze przed Obvodní soud pro Prahu 8 (sądem obwodowym nr 8 w Pradze, Republika Czeska), na podstawie art. 6 ust. 1 i art. 7 rozporządzenia nr 261/2004, powództwo o odszkodowanie, żądając zapłaty kwoty 400 EUR.
- 19 Postanowieniem z dnia 1 kwietnia 2014 r. Obvodní soud pro Prahu 8 (sąd obwodowy nr 8 w Pradze) uznał się za niewłaściwy do rozpoznania tego powództwa ze względu na to, że rozporządzenie nr 44/2001 nie ma zastosowania do Królestwa Danii, a więc państwa członkowskiego, w którym Primera ma swoją siedzibę. Sąd ten dodał, że jego jurysdykcja nie wynikała również z sekcji 4 rozdziału II tego rozporządzenia, ponieważ L. Králová zawarła umowę przewozu nie z Primerą, lecz z biurem podróży FIRO-tour. Nawet gdyby zostało stwierdzone istnienie umowy wiążącej strony sporu, umowa ta nie dotyczyłaby w każdym razie połączonego świadczenia przewozu i noclegu, stosownie do wymogu sformułowanego w art. 15 ust. 3 tego rozporządzenia.
- 20 Libuše Králová odwołała się od tego postanowienia do Městský soud v Praze (sądu miejskiego w Pradze, Republika Czeska), który oddalił wniesiony przez nią środek odwoławczy postanowieniem z dnia 4 sierpnia 2014 r. Ten ostatni sąd stwierdził, że rozporządzenie nr 44/2001 ma zastosowanie do Królestwa Danii od dnia 1 lipca 2007 r., ale nie pozwala na ustanowienie jurysdykcji sądów czeskich w postępowaniu głównym.

- 21 W następstwie skargi kasacyjnej wniesionej przez L. Královą do Nejvyšší soud (sądu najwyższego, Republika Czeska) sąd ten, orzeczeniem z dnia 15 września 2015 r., uchylił postanowienia Obvodní soud pro Prahu 8 (sądu obwodowego nr 8 w Pradze) i Městský soud v Praze (sądu miejskiego w Pradze) i przekazał sprawę do ponownego rozpoznania Obvodní soud pro Prahu 8 (sądowi obwodowemu nr 8 w Pradze), nakazując owemu sądowi zbadanie możliwości pozwania Primery w świetle art. 5 pkt 1 oraz art. 15 i 16 rozporządzenia nr 44/2001.
- 22 Sąd odsyłający wskazuje, że nie może bezpośrednio wywieść z przepisów rozporządzenia, czy w stosunkach między przewoźnikiem lotniczym a konsumentem, w sytuacji gdy przewóz lotniczy jest negocjowany jako element imprezy turystycznej, jurysdykcję mają sądy miejsca wykonania zobowiązania umownego w rozumieniu art. 5 pkt 1 lit. b) tego rozporządzenia, czy sądy miejsca zamieszkania konsumenta w rozumieniu art. 16 ust. 1 tego rozporządzenia.
- 23 Ponadto sąd odsyłający ma wątpliwości dotyczące możliwości pozwania – w kontekście dochodzenia praw wynikających z rozporządzenia nr 261/2004 – Primery, która była zobowiązana do wywiązania się z obowiązków przewidzianych w tym rozporządzeniu, a także co do wzajemnej zależności występującej między odpowiedzialnością wynikającą z tego rozporządzenia a odpowiedzialnością wynikającą z dyrektywy 90/314.
- 24 W tych okolicznościach Obvodní soud pro Prahu 8 (sąd obwodowy nr 8 w Pradze) postanowił zawiesić postępowanie i zwrócić się do Trybunału z następującymi pytaniami prejudycjalnymi:
- „1. Czy między powódką [w postępowaniu głównym] a pozwaną [w postępowaniu głównym] istniał stosunek umowny w rozumieniu art. 5 ust. 1 [rozporządzenia nr 44/2001], mimo że powódka i pozwana nie zawarły umowy, a lot stanowił element zorganizowanej usługi turystycznej, świadczonej na podstawie umowy zawartej między powódką a osobą trzecią (biurem podróży)?
2. Czy ten stosunek prawny należy kwalifikować jako konsumencki w rozumieniu [...] art. 15–17 rozporządzenia [nr 44/2001]?
3. Czy pozwana [w postępowaniu głównym] posiada bierną legitymację procesową w postępowaniu w przedmiocie zaspokojenia roszczeń wynikających z rozporządzenia [nr 261/2004]?”.

W przedmiocie pytań prejudycjalnych

W przedmiocie pytania trzeciego

- 25 Poprzez pytanie trzecie, które należy rozpatrzyć w pierwszej kolejności, sąd odsyłający dąży w istocie do ustalenia, czy rozporządzenie nr 261/2004 należy interpretować w ten sposób, że pasażer opóźnionego o co najmniej trzy godziny lotu może wytoczyć powództwo o odszkodowanie na podstawie art. 6 i 7 tego rozporządzenia przeciwko obsługującemu lot przewoźnikowi lotniczemu, nawet jeśli ów pasażer i ów przewoźnik lotniczy nie zawarli umowy, a odnośny lot stanowi element imprezy turystycznej objętej zakresem stosowania dyrektywy 90/314.
- 26 W tym względzie, po pierwsze, pytanie to dotyczy kwestii, czy rozporządzenie nr 261/2004 ma zastosowanie do przewoźnika lotniczego, który zrealizował opóźniony lot w imieniu osoby, która zawarła umowę z pasażerem, sam zaś nie zawarł umowy z tym pasażerem.
- 27 Artykuł 2 lit. b) tego rozporządzenia zawiera definicję pojęcia „obsługującego [lot] przewoźnika lotniczego”, zgodnie z którą obejmuje ona przewoźnika lotniczego wykonującego lub zamierzającego wykonać lot zgodnie z umową zawartą z pasażerem lub działającego w imieniu innej osoby, prawnej lub fizycznej, która zawarła umowę z tym pasażerem.

- 28 Zgodnie z art. 3 ust. 5 tego rozporządzenia ma ono zastosowanie do każdego obsługującego lot przewoźnika lotniczego, który świadczy usługi transportu pasażerów z lub do portu lotniczego znajdującego się na terytorium państwa członkowskiego. Ten sam przepis stanowi, że w przypadku gdy obsługujący lot przewoźnik lotniczy, który nie zawarł umowy z pasażerem, wykonuje zobowiązania wynikające z niniejszego rozporządzenia, uważa się, że działa w imieniu osoby, która zawarła umowę z tym pasażerem (wyrok z dnia 7 marca 2018 r., *flightright i in.*, C-274/16, C-447/16 i C-448/16, EU:C:2018:160, pkt 62).
- 29 Z przytoczonych powyżej przepisów wynika, że pasażer opóźnionego lotu może powoływać się na rozporządzenie nr 261/2004 wobec obsługującego lot przewoźnika lotniczego, nawet jeśli pasażer i obsługujący przewoźnik lotniczy nie zawarli ze sobą umowy.
- 30 Po drugie, pytanie trzecie dotyczy kwestii, czy okoliczność, że rozpatrywana w postępowaniu głównym umowa stanowi umowę o imprezę turystyczną w rozumieniu art. 2 ust. 1 dyrektywy 90/314, ma wpływ na możliwość powołania się przez pasażera na prawa wynikające z art. 6 i 7 rozporządzenia nr 261/2004 w związku z opóźnionym lotem.
- 31 Co się tyczy wzajemnej zależności występującej pomiędzy rozporządzeniem nr 261/2004 a dyrektywą 90/314, należy przede wszystkim zauważyć, że z art. 3 ust. 6 tego rozporządzenia wynika, iż nie narusza ono praw wywodzonych z tej dyrektywy przez pasażerów, którzy wykupili imprezę turystyczną.
- 32 W kwestii tej art. 8 ust. 2 rzeczono rozporządzenia stanowi, że prawo do zwrotu kosztów biletu ma również zastosowanie do pasażerów, których lot stanowi część imprezy turystycznej, z wyjątkiem sytuacji, w której prawo do zwrotu należności wynika z dyrektywy 90/314.
- 33 W tym kontekście Trybunał orzekł, że z tego jasnego brzmienia art. 8 ust. 2 wynika, iż samo istnienie prawa do zwrotu wynikającego z dyrektywy 90/314 wystarczy, aby wykluczyć możliwość żądania przez pasażera, którego lot stanowi część imprezy turystycznej, zwrotu kosztów biletu na podstawie rozporządzenia nr 261/2004 od obsługującego lot przewoźnika lotniczego (wyrok z dnia 10 lipca 2019 r., *Aegean Airlines*, C-163/18, EU:C:2019:585, pkt 31).
- 34 Jednakże art. 6 i 7 rozporządzenia nr 261/2004, na podstawie których pasażer, którego dotyczy postępowanie główne, wytoczył powództwo o odszkodowanie, nie przewidują odstępstwa równoważnego z odstępstwem przewidzianym w art. 8 ust. 2 tego rozporządzenia dla zwrotu kosztów biletu, które było rozpatrywane w sprawie, w której zapadł wyrok z dnia 10 lipca 2019 r., *Aegean Airlines* (C-163/18, EU:C:2019:585).
- 35 Okazuje się zatem, że prawo do odszkodowania przewidziane w art. 7 tego rozporządzenia ma zastosowanie w sytuacji, gdy lot zakupiony przez pasażera stanowi część imprezy turystycznej, przy czym nie ma to wpływu na ewentualne prawa wynikające z dyrektywy 90/314.
- 36 Wykładnia ta znajduje potwierdzenie w pracach przygotowawczych nad rozporządzeniem nr 261/2004. Jak bowiem zauważył rzecznik generalny w pkt 72 opinii, z owych prac przygotowawczych wynika, że zamiarem prawodawcy Unii nie było wyłączenie pasażerów, których lot stanowi część imprezy turystycznej, z zakresu stosowania tego rozporządzenia, lecz umożliwienie im skorzystania z praw przyznanych przez to rozporządzenie, bez uszczerbku dla ochrony, jaką przyznaje im dyrektywa 90/314.
- 37 W tym względzie prawo do ujednoczonego i obliczonego ryczałtowo odszkodowania, które wynika z art. 7 rozporządzenia nr 261/2004, należy do podstawowych praw przysługujących pasażerom linii lotniczych na mocy tego rozporządzenia, które obciążają obsługującego lot przewoźnika lotniczego, i nie znajduje ono odpowiednika w systemie ustanowionym przez dyrektywę 90/314, obciążającym organizatora imprezy turystycznej.

38 W świetle powyższych rozważań na pytanie trzecie należy odpowiedzieć, iż rozporządzenie nr 261/2004 należy interpretować w ten sposób, że pasażer opóźnionego o co najmniej trzy godziny lotu może wytoczyć powództwo o odszkodowanie na podstawie art. 6 i 7 tego rozporządzenia przeciwko obsługującemu lot przewoźnikowi lotniczemu, nawet jeśli owi pasażer i przewoźnik lotniczy nie zawarli umowy, a odnośny lot stanowi element imprezy turystycznej objętej zakresem stosowania dyrektywy 90/314.

W przedmiocie pytania pierwszego

39 Poprzez pytanie pierwsze sąd odsyłający dąży w istocie do ustalenia, czy art. 5 pkt 1 rozporządzenia nr 44/2001 należy interpretować w ten sposób, że powództwo o odszkodowanie wytoczone przez pasażera na podstawie rozporządzenia nr 261/2004 przeciwko obsługującemu lot przewoźnikowi lotniczemu jest objęte pojęciem „spraw, w których przedmiotem postępowania jest umowa lub roszczenia wynikające z umowy” w rozumieniu tego przepisu, nawet jeśli między tymi stronami nie została zawarta żadna umowa, a lot obsługiwany przez tego przewoźnika lotniczego był przewidziany w zawartej z osobą trzecią umowie o imprezę turystyczną, obejmującej również nocleg.

40 Na wstępie należy zauważyć, że art. 5 rozporządzenia nr 44/2001 przewidywał w pkt 1, że osoba, która ma miejsce zamieszkania na terytorium państwa członkowskiego, może być pozwana, jeżeli przedmiotem postępowania jest umowa lub roszczenia wynikające z umowy, w innym państwie członkowskim, przed sąd miejsca, gdzie zobowiązanie zostało wykonane albo miało być wykonane.

41 Z orzecznictwa Trybunału wynika, że pojęcie „spraw, w których przedmiotem postępowania jest umowa lub roszczenia wynikające z umowy” musi być interpretowane w sposób autonomiczny, tak aby zapewnić jego jednolite stosowanie we wszystkich państwach członkowskich (zob. podobnie wyroki: z dnia 7 marca 2018 r., *flightright i in.*, C-274/16, C-447/16 i C-448/16, EU:C:2018:160, pkt 58 i przytoczone tam orzecznictwo).

42 W tym względzie Trybunał orzekł, że zawarcie umowy nie stanowi warunku zastosowania art. 5 pkt 1 rozporządzenia nr 44/2001 (zob. wyrok z dnia 21 kwietnia 2016 r., *Austro-Mechana*, C-572/14, EU:C:2016:286, pkt 34 i przytoczone tam orzecznictwo).

43 Mimo że art. 5 pkt 1 lit. a) rozporządzenia nr 44/2001 nie wymaga, by umowa została zawarta, niemniej zgodnie z utrwalonym orzecznictwem zidentyfikowanie zobowiązania jest nieodzowne dla zastosowania tego przepisu, ponieważ przysługująca na jego podstawie jurysdykcja jest ustalana w oparciu o miejsce, gdzie zobowiązanie będące podstawą powództwa zostało wykonane albo miało być wykonane. A zatem pojęcia „spraw, w których przedmiotem postępowania jest umowa lub roszczenia wynikające z umowy” w rozumieniu wspomnianego przepisu nie można rozumieć w sposób obejmujący sytuacje, w których nie występuje żadne zobowiązanie dobrowolnie zaciągnięte przez jedną stronę względem drugiej (zob. wyrok z dnia 14 marca 2013 r., *Česká spořitelna*, C-419/11, EU:C:2013:165, pkt 46 i przytoczone tam orzecznictwo).

44 Z tego wynika, że norma ustanawiająca jurysdykcję szczególną w sprawach, których przedmiotem jest umowa lub roszczenie wynikające z umowy, zawarta w art. 5 pkt 1 rozporządzenia nr 44/2001, nawiązuje do przyczyny wytoczenia powództwa, a nie do tożsamości stron (zob. podobnie wyrok z dnia 7 marca 2018 r., *flightright i in.*, C-274/16, C-447/16 i C-448/16, EU:C:2018:160, pkt 61 i przytoczone tam orzecznictwo).

45 W niniejszej sprawie należy zatem zbadać w świetle orzecznictwa przypomnianego w pkt 43 niniejszego wyroku, czy można uznać, że przewoźnik lotniczy, który nie zawarł umowy przewozu z pasażerem i który zrealizował lot przewidziany w umowie o imprezę turystyczną zawartej z nim przez osobę trzecią, spełnia przesłankę dobrowolnego zaciągnięcia wobec drugiej strony zobowiązania, na którym opiera się powództwo powoda.

- 46 W pierwszej kolejności należy stwierdzić, że przewoźnik lotniczy, taki jak ten, którego dotyczy postępowanie główne, może zostać uznany za „obsługującego [lot] przewoźnika lotniczego” w rozumieniu art. 2 lit. b) rozporządzenia nr 261/2004, ponieważ wykonał on lot w imieniu osoby prawnej lub fizycznej, która zawarła umowę z danym pasażerem, czyli w niniejszym przypadku biura podróży.
- 47 W drugiej kolejności – z art. 3 ust. 5 zdanie drugie rozporządzenia nr 261/2004 wynika, że jeżeli obsługujący lot przewoźnik lotniczy, który nie zawarł umowy z pasażerem, wykonuje zobowiązania wynikające z tego rozporządzenia, uważa się, że działa w imieniu osoby, która zawarła umowę z pasażerem (postanowienie z dnia 13 lutego 2020 r., *flightright*, C-606/19, EU:C:2020:101, pkt 34).
- 48 W związku z tym należy uznać, że przewoźnik ten wykonuje zobowiązania, na które swobodnie wyraził zgodę wobec kontrahenta danego pasażera. Zobowiązania te wywodzą się z umowy o imprezę turystyczną, którą pasażer zawarł z biurem podróży (zob. podobnie wyrok z dnia 7 marca 2018 r., *flightright* i in., C-274/16, C-447/16 i C-448/16, EU:C:2018:160, pkt 63).
- 49 W konsekwencji powództwo o odszkodowanie za duże opóźnienie lotu wytoczone przez tego pasażera przeciwko wspomnianemu przewoźnikowi lotniczemu, który nie jest kontrahentem wspomnianego pasażera, należy jednak uznać za wytoczone w sprawie, której przedmiotem postępowania jest umowa lub roszczenia wynikające z umowy w rozumieniu art. 5 pkt 1 rozporządzenia nr 44/2001.
- 50 Okoliczność, że umowa przewozu lotniczego stanowi część imprezy turystycznej w rozumieniu art. 2 pkt 1 dyrektywy 90/314, obejmującej nocleg, nie może podważyć tego stwierdzenia.
- 51 Okoliczność ta nie zmienia mianowicie w żaden sposób ani charakteru umownego obowiązków prawnych, na które powołuje się strona powodowa, ani przyczyny wytoczenia przez nią powództwa, które może w związku z tym zostać wytoczone przed sądem miejsca wykonania zobowiązań umownych (zob. podobnie wyrok z dnia 7 marca 2018 r., *flightright* i in., C-274/16, C-447/16 i C-448/16, EU:C:2018:160, pkt 68, 69; a także postanowienie z dnia 13 lutego 2020 r., *flightright*, C-606/19, EU:C:2020:101, pkt 26, 27).
- 52 W świetle całości powyższych rozważań na pytanie pierwsze należy odpowiedzieć, iż art. 5 pkt 1 rozporządzenia nr 44/2001 należy interpretować w ten sposób, że powództwo o odszkodowanie wytoczone przez pasażera na podstawie rozporządzenia nr 261/2004 przeciwko obsługującemu lot przewoźnikowi lotniczemu jest objęte pojęciem „spraw, w których przedmiotem postępowania jest umowa lub roszczenia wynikające z umowy” w rozumieniu tego przepisu, nawet jeśli między tymi stronami nie została zawarta żadna umowa, a lot obsługiwany przez tego przewoźnika lotniczego był przewidziany przez zawartą z osobą trzecią umowę o imprezę turystyczną, obejmującą również nocleg.

W przedmiocie pytania drugiego

- 53 Poprzez pytanie drugie sąd odsyłający dąży w istocie do ustalenia, czy art. 15–17 rozporządzenia nr 44/2001 należy interpretować w ten sposób, że powództwo o odszkodowanie wytoczone przez pasażera przeciwko obsługującemu lot przewoźnikowi lotniczemu, z którym pasażer ten nie zawarł umowy, jest objęte zakresem stosowania tych dotyczących jurysdykcji szczególnej w sprawach dotyczących umów z udziałem konsumentów artykułów.
- 54 Na wstępie należy przypomnieć, że przepisy jurysdykcyjne, zawarte w sekcji 4 rozdziału II rozporządzenia nr 44/2001, obejmujące art. 15–17 tego rozporządzenia, pozwalają konsumentowi na dokonanie wyboru w kwestii wytoczenia powództwa albo przed sądem jego miejsca zamieszkania, albo przed sądami państwa członkowskiego, na którego terytorium ma miejsce zamieszkania druga strona umowy.

- 55 Przepisy te stanowią odstępstwo zarówno od ogólnej zasady jurysdykcyjnej ustanowionej w art. 2 ust. 1 wspomnianego rozporządzenia, przyznającej jurysdykcję sądom państwa członkowskiego, na którego terytorium pozwany ma miejsce zamieszkania, jak i od zasady jurysdykcji szczególnej w sprawach, których przedmiotem jest umowa lub roszczenia wynikające z umowy, ustanowionej w art. 5 pkt 1 tego rozporządzenia. Z tego względu zasady te należy bezwzględnie interpretować w sposób ścisły (zob. podobnie wyrok z dnia 14 marca 2013 r., Česká spořitelna, C-419/11, EU:C:2013:165, pkt 26 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 56 Jurysdykcja jest ustalana w oparciu o sekcję 4 w sytuacjach, w których spełnione są trzy przesłanki przewidziane w art. 15 ust. 1 rozporządzenia nr 44/2001, a mianowicie, po pierwsze, jedna ze stron umowy jest konsumentem działającym w celu, który nie może zostać uznany za działalność zawodową lub gospodarczą tej osoby, po drugie, umowa między takim konsumentem a przedsiębiorcą została faktycznie zawarta, i po trzecie, taka umowa należy do jednej z kategorii określonych w art. 15 ust. 1 lit. a)–c) tego rozporządzenia. Przesłanki te muszą zostać spełnione kumulatywnie, a zatem w wypadku niespełnienia jednej z tych trzech przesłanek jurysdykcja nie może zostać ustalona w oparciu o przepisy dotyczące umów zawieranych z udziałem konsumenta (zob. podobnie wyrok z dnia 28 stycznia 2015 r., wyrok Kolassa, C-375/13, EU:C:2015:37, pkt 23 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 57 W badanej sprawie pytanie sądu odsyłającego dotyczy kwestii, czy trzy przesłanki wymienione w poprzednim punkcie można uznać za spełnione w odniesieniu do stosunku prawnego występującego między pasażerem a przewoźnikiem lotniczym, którzy nie zawarli ze sobą umowy.
- 58 W tym względzie należy, po pierwsze, zauważyć, że w odróżnieniu od przesłanek stosowania przepisów jurysdykcji szczególnej, które wynikają z art. 5 pkt 1 rozporządzenia nr 44/2001, dla zastosowania przepisów jurysdykcyjnych zawartych w sekcji 4 rozdziału II tego rozporządzenia decydujące znaczenie ma to, że strony sporu są również stronami umowy.
- 59 Jak bowiem zauważyli rzecznik generalny w pkt 48 opinii i rząd czeski w uwagach na piśmie, artykuły wspomnianej sekcji 4 odnoszą się do „umowy zawartej przez [...] konsumenta”, do „kontrahenta konsumenta”, „drugiej strony umowy” zawartej przez konsumenta, a także do umów dotyczących jurysdykcji zawartych „między konsumentem a jego kontrahentem”.
- 60 Te odniesienia przemawiają za wykładnią, zgodnie z którą w celu zastosowania tej sekcji 4 powództwo wytoczone przez konsumenta musi być skierowane przeciwko jego kontrahentowi.
- 61 Trybunał orzekł, że przepisy jurysdykcyjne ustanowione – w dziedzinie umów z udziałem konsumentów – w art. 16 ust. 1 wspomnianego rozporządzenia stosują się, zgodnie z brzmieniem tego artykułu, wyłącznie do powództwa wytoczonego przez konsumenta przeciwko drugiej stronie umowy, co wymaga bezwzględnie zawarcia przez konsumenta umowy z pozwanym przedsiębiorcą (wyrok z dnia 25 stycznia 2018 r., Schrems, C-498/16, EU:C:2018:37, pkt 45 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 62 Po drugie, wykładnia, zgodnie z którą przepisy jurysdykcyjne w sprawach dotyczących umów z udziałem konsumenta ustanowione w sekcji 4 rozdziału II rozporządzenia nr 44/2001 nie mają zastosowania w sytuacji, w której brak jest umowy między konsumentem a przedsiębiorcą, jest zgodna z celem wskazanym w motywie 11 tego rozporządzenia, jakim jest zapewnienie wysokiego stopnia przewidywalności jurysdykcji.
- 63 Jak bowiem zauważył rzecznik generalny w pkt 57 opinii, możliwość pozwania przez konsumenta przedsiębiorcy przed sąd, w którego obszarze właściwości znajduje się miejsce zamieszkania tego konsumenta, jest równoważona przez wymóg zawarcia między nimi umowy, z którego wynika wspomniana przewidywalność jurysdykcji dla pozwanego.

- 64 Trybunał stwierdził ponadto co prawda, że pojęcie „kontrahenta” zawarte w art. 16 ust. 1 rozporządzenia nr 44/2001 należy interpretować w ten sposób, że oznacza ono również kontrahenta podmiotu gospodarczego, z którym konsument zawarł tę umowę (zob. podobnie wyrok z dnia 14 listopada 2013 r., Maletic, C-478/12, EU:C:2013:735, pkt 32). Jednakże wykładnia ta opiera się na szczególnych okolicznościach, w których konsument był od razu związany umownie w sposób nierozzerwalny z dwoma kontrahentami (wyrok z dnia 28 stycznia 2015 r., Kolassa, C-375/13, EU:C:2015:37, pkt 33).
- 65 W świetle całości powyższych rozważań na pytanie drugie należy odpowiedzieć, że art. 15–17 rozporządzenia nr 44/2001 należy interpretować w ten sposób, że powództwo o odszkodowanie wytoczone przez pasażera przeciwko obsługującemu przewoźnikowi lotniczemu, z którym pasażer ten nie zawarł umowy, nie jest objęte zakresem stosowania tych artykułów regulujących jurysdykcję szczególną w sprawach dotyczących umów z udziałem konsumentów.

W przedmiocie kosztów

- 66 Dla stron w postępowaniu przed sądem krajowym niniejsze postępowanie ma charakter incydentalny, dotyczy bowiem kwestii podniesionej przed tym sądem, do niego zatem należy rozstrzygnięcie o kosztach. Koszty poniesione w związku z przedstawieniem uwag Trybunałowi, inne niż koszty stron w postępowaniu głównym, nie podlegają zwrotowi.

Z powyższych względów Trybunał (pierwsza izba) orzeka, co następuje:

- 1) **Rozporządzenie (WE) nr 261/2004 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 11 lutego 2004 r. ustanawiające wspólne zasady odszkodowania i pomocy dla pasażerów w przypadku odmowy przyjęcia na pokład albo odwołania lub dużego opóźnienia lotów, uchylające rozporządzenie (EWG) nr 295/91, należy interpretować w ten sposób, że pasażer opóźnionego o co najmniej trzy godziny lotu może wytoczyć powództwo o odszkodowanie na podstawie art. 6 i 7 tego rozporządzenia przeciwko obsługującemu lot przewoźnikowi lotniczemu, nawet jeśli owi pasażer i przewoźnik lotniczy nie zawarli umowy, a odnośny lot stanowi element imprezy turystycznej, objętej zakresem stosowania dyrektywy Rady 90/314/EWG z dnia 13 czerwca 1990 r. w sprawie zorganizowanych podróży, wakacji i wycieczek.**
- 2) **Artykuł 5 pkt 1 rozporządzenia Rady (WE) nr 44/2001 z dnia 22 grudnia 2000 r. w sprawie jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonywania w sprawach cywilnych i handlowych należy interpretować w ten sposób, że powództwo o odszkodowanie wytoczone przez pasażera na podstawie rozporządzenia nr 261/2004 przeciwko obsługującemu lot przewoźnikowi lotniczemu jest objęte pojęciem „spraw, w których przedmiotem postępowania jest umowa lub roszczenia wynikające z umowy” w rozumieniu tego przepisu, nawet jeśli między tymi stronami nie została zawarta żadna umowa, a lot obsługiwany przez tego przewoźnika lotniczego był przewidziany przez zawartą z osobą trzecią umowę o imprezę turystyczną, obejmującą również nocleg.**
- 3) **Artykuły 15–17 rozporządzenia nr 44/2001 należy interpretować w ten sposób, że powództwo o odszkodowanie wytoczone przez pasażera przeciwko obsługującemu przewoźnikowi lotniczemu, z którym pasażer ten nie zawarł umowy, nie jest objęte zakresem stosowania tych artykułów regulujących jurysdykcję szczególną w sprawach dotyczących umów z udziałem konsumentów.**

Podpisy